

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

Betreft:

Oorlogsgedenkteken Schiplaken

Ligging:

Bieststraat z/n – 3191 Schiplaken

Beschermingsbesluit:

Beschermd monument volgens het Ministerieel besluit houdende bescherming als monument
dd. 22.02.2013

Beheersplan opgemaakt door:

Architectenbureau Vanhecke & Suls bvba
Schoonselstraat 5
2610 Wilrijk

Opdrachtgever:

Gemeente Boortmeerbeek
Pastorijstraat 2
3190 Boortmeerbeek

Datum ter goedkeuring ingediend:

17.10.2017

BEHEERSPLAN

01_IDENTIFICATIE EN AFBAKENING VAN HET BEOOGDE GEBIED	3
01.1_BENAMING	
01.2_ADRES	
01.3_KADASTER	
01.4_BESCHERMING EN INVENTARIS	
01.5_EIGENDOM	
01.6_FOTOREPORTAGE	
02_HISTORISCHE NOTA	11
02.1_INLEIDING	
02.2_BOUWGESCHIEDENIS	
02.2.1_BOUWKUNDIGE ELEMENTEN	
02.2.2_LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN	
02.2.3_ARCHEOLOGISCHE ELEMENTEN	
03_INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN - HUIDIGE TOESTAND	18
03.1_ALGEMENE BESCHRIJVING/TYPERING EN RUIMTELIJKE CONTEXT	
03.2_BESCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE ELEMENTEN VOOR BOUWKUNDIG ERFGOED	
03.2.1_OPMETINGSPLANNEN VAN BESTAANDE TOESTAND	
03.2.2_INVENTARIS EXTERIEURELEMENTEN	
03.2.3_INVENTARIS HISTORISCH INTERIEUR	
03.2.4_DIAGNOSENOTA	
03.2.4.A_SCHADEPLANNEN	
03.2.4.B_SCHADEBEELD	
03.3_BESCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE ELEMENTEN VOOR LANDSCHAPPELIJK ERFGOED	
03.4_BESCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE ELEMENTEN VOOR ARCHEOLOGISCH ERFGOED	
04_BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN	25
05_VISIE OP TOEKOMSTIG BEHEER	26
05.1_HOOFDDOELSTELLINGEN	
05.2_NEVENDOELSTELLINGEN	
06_OPSOMMING EN VERANTWOORDING VAN DE BEHEERSMAATREGELEN	28
06.0_INLEIDING	
06.1_INSTANDHOUDINGSWERKEN	
06.2_EENMALIGE MAATREGELEN	
06.3_WEDERKERENDE MAATREGELEN	
07_VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE	31
07.1_RAPPORTERING	
08_BIJLAGEN	32
	2/33

01

IDENTIFICATIE EN AFBAKENING VAN HET BEOOGDE GEBIED

01_IDENTIFICATIE EN AFBAKENING VAN HET BEOOGDE GEBIED

01.1_BENAMING

Het beheersplan wordt opgemaakt voor het Oorlogsgedenkteken te Schiplaken.

Het monument is gelegen op het domein van de Heilige Familiekerk van Schiplaken aan de zuidwestelijke zijde van de kerk. Het werd tegen een bestaande kerkmuur uit baksteen metselwerk opgetrokken.

Achter deze kerkmuur en op een beperkte afstand ervan staan bomen.

Deze laatste zijn sterk gegroeid sinds de oprichting van het monument. Bij de aanplanting van deze bomen werd geen rekening gehouden met de impact op lange termijn op de structurele stabiliteit van deze muur. De bomen hebben er nu hoogstwaarschijnlijk mee voor gezorgd dat de kerkmuur samen met het oorlogsmonument.

Het Oorlogsgedenkteken is gelegen in de Bieststraat z/n, 3191 te Schiplaken, op het perceel van de kerk van Heilige Familie, gelegen naast de Vrije Basisschool "De Bosuitljes" en het Soldatenkerkhof.

Figuur 01: Luchtfoto – bron: www.bingmaps.be

Het beheersplan wordt opgemaakt voor volgende percelen :

	Gemeente	Afdeling	Sectie	Grondnummer	Oppervlakte
Oorlogsgedenkteken	Boortmeerbeek / Hever	2	C	129 P (deel)	470 m ²

Figuur 02: Situering van het beschermd monument – bron: www.cadgis.be

01.4_BESCHERMING EN INVENTARIS

Het Oorlogsgedenkteken, gelegen in de Bieststraat te Boortmeerbeek, werd vastgesteld als bouwkundig erfgoed, de vaststelling is geldig sinds 18.11.2012 en het werd bij Koninklijk besluit van 22.02.2013 geklasseerd tot Monument. Het monument is gelegen in het soldatenkerkhof van de kerk van Heilige Familie.

Zie vaststellingsbesluit als bouwkundig erfgoed – oorlogsgedenkteken van Schiplaken in **bijlage 08.4**.

Zie beschermingsbesluit Monument in **bijlage 08.5**.

Figuur 03: bron - Geoportaal Onroerend Erfgoed

Legende kaart (figuur 03):

- Rood: Het Oorlogsgedenkteken van Schiplaken is opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed als beschermd monument.

Oorlogsgedenkteken

eigenaar: Gemeente Boortmeerbeek
adres: Bieststraat z/n, 3191 Schiplaken

De gemeente Boortmeerbeek is vandaag eigenaar van het Oorlogsgedenkteken op de site.

Hierna wordt voor het monument een representatief beeld gegeven. Meer uitgebreide fotoreportages zijn later in bijlage terug te vinden.

001

002

003

004

005

006

007

008

009

010

011

012

Het oorlogsgedenkteken te Boortmeerbeek (Hever) is gelegen Bieststraat z/n te 3191 Schiplaken en is gesitueerd tussen de kerk van Heilige Familie in Schiplaken en de Vrije basisschool Schiplaken. Het gedenkteken dateert uit het jaar 1920 en werd ontworpen door de kunstenaar Bernard Callie.

"Callie volgde een opleiding aan de Brusselse Academie bij Julien Dillens (1849-1904) en maakte studiereizen naar toonaangevende kunstcentra als Parijs, Londen, Wenen en Amsterdam. Na zijn militaire dienst, in 1902, vestigde Callie zich als beeldhouwer in Brussel en had zijn atelier in Etterbeek. Hij doceerde modelleren en beeldhouwkunst aan de Academie van St.-Joost-ten-Node. Caillie maakte in 1920 het oorlogsgedenkteken voor Schiplaken. Hij zou ook voor Etterbeek een oorlogsgedenkteken maken (St.-Pietersesteenweg / Kolonel Van Gelestraat 193)." Inventaris onroerend erfgoed

Het gedenkteken van Schiplaken is opgevat als een ereperk met 90 grafstenen liggend opgesteld in twee rijen in een grasveld. De rechthoekige grafstenen zijn uitgevoerd in gewassen beton en dragen een gietijzeren kruisje. De naamplaten met de graad en militaire eenheid van de betreffende militair zijn ook in dezelfde materialen gerealiseerd als het kruisje. Het ereperk is van het grindpad gescheiden door een lage plint in breuksteen. Deze plint loopt naar het midden toe uit op een kleine vierkante pijler met buxusbol. Twee taxussen flankeren de middenpartij. Links vooraan situeert zich een vlaggenstok met Belgische driekleur.

De grafstenen liggen voor een langgerekte simillisten muur met geprofileerde deksteen. De muur loopt uit op pilasters waarvoor een geknielde vrouwenfiguur met lauwerkrans in de handen heeft. Voor deze figuur ligt een console met gestileerd bladmotief en trigliefen. Op de muur zijn de schriften "AUX HEROS DES COMBATS DE SCHIPLAECEN", "26 AUGUSTUS ANNO 1914", "12 SEPTEMBER ANNO 1914" en "AAN DE HELDEN DER GEVECHTEN VAN SCHIPLAECEN" aangebracht. In het midden van de muur ligt een verhoogde middenpartij waarop in brons een vrouw met gesneuveld soldaat die in de linkerhand een bos lauriertakken draagt. In haar rechterhand houdt ze de gesneuveld soldaat bij de schouder. Voor deze standbeelden staat een console met het opschrift "PRO PATRIA" en een kruis in half reliëf en voorafgegaan door twee trappen.

KORTE HISTORIEK

Het monument is een gedenkteken voor de slagen van 26 augustus en 12 september 1914. Op 18 augustus 1914 besliste Koning Albert om het Belgische Leger terug te trekken in de Vesting Antwerpen. Hij zette zijn troepen in voor grootscheepse uitvallen uit Antwerpen tegen de langgerekte, zwak verdedigde noordflank van het Duitse leger, om de druk op de Franse en Britse troepen meer zuidwaarts te verlichten. De Belgen trachtten het brede vijandelijke front tussen Wolvertem en Diest te doorbreken. Het 6de linieregiment rukte op langs Haacht naar Kampenhout. Een deel van het 26ste Linieregiment trok richting Wespelaar en Tildonk. Het 5de Linieregiment was de Dijle overgestoken bij Rijenam en rukte via Boortmeerbeek en Boortmeerbeek-Laar eveneens op naar de brug van Kampenhout. Het 25ste Linieregiment was ter versterking toegevoegd aan het 6de Linieregiment bij het station van Haacht.

In beide kampen waren de verliezen zwaar. In de nacht van 25 op 26 augustus werden de gewonden verzameld. In de vroege ochtend van 26 augustus hernamen de Belgen hun aanval op de Duitse stellingen, onder bescherming van een hels bombardement. De inmiddels gearriveerde Duitse versterkingen zorgden ervoor dat de Belgische linkervleugel het op de lijn Aarschot-Rotselaar reeds om 8 uur begaf. Om 10.30 uur was ook de toestand in Haacht, Wespelaar en Boortmeerbeek onhoudbaar geworden. De 6de Gemengde Brigade kwam fel gehavend uit de strijd. De Eerste Uitval uit Antwerpen werd besloten met het opblazen van de bruggen over de Dijle. Bij hun zoektocht naar 'francs-tireurs' zouden heel wat burgers het slachtoffer worden van Duitse terreurdaden.

Op 9 september gingen de Belgen opnieuw tot de aanval over en de Duitsers moesten vrij ver terugwijken. De 3de Legerafdeling opereerde langs de Dijleboorden van Haacht tot Muizen. De cavalerie drong zelfs door tot in de buitenwijken van Leuven. In Haacht hadden de Duitsers een aanval op het Belgische bruggenhoofd over de Dijle gewaagd, maar door de tegenaanval van de 9de en 14de Linieregimenten stonden Belgen en Duitsers oog in oog met mekaar. De Duitse druk was zo groot, dat ook het 11de Linieregiment in de strijd geworpen werd. De Duitsers werden tot de aftocht gedwongen.

Onder meer Haacht en Wespelaar werden kortstondig veroverd. Veel militairen van het 11de Linieregiment sneuvelden in de morgen van 12 september, toen ze de kanaaloever tot tegenover de Beekhoeve bezetten. In de voormiddag van 12 september leden het 5de Linieregiment en de Grenadiers zeer zware verliezen bij de Molen te Rotselaar. Door de terugtocht van de Belgische troepen in Rotselaar, Wakkerzeel en Hambos, was ook de 3de Legerafdeling verplicht uit Haacht en Wespelaar te trekken. Op 13 september dekte het 12 Linieregiment de aftocht in Keerbergen.

De 90 officieren en soldaten die naast de kerk van de Heilige Familie in Schiplaken (Hever) begraven werden, vielen tijdens de Slag van Schiplaken in augustus en september 1914. Naast militairen, vielen er in Boortmeerbeek ook burgerslachtoffers en werden huizen, de kerk, de pastorie en het kasteel Terlinden vernield.

Het gedenkteken van Schiplaken is ontworpen door Bernard Callie (1880 – 1954). Callie volgde zijn opleiding aan de Brusselse Academie bij Julien Dillens (1849 – 1904) en maakte studiereizen naar toonaangevende kunstcentra als Parijs, Londen, Wenen en Amsterdam. Na zijn militaire dienst in 1902 vestigde Callie zich als beeldhouwer in Brussel en had zijn atelier in Etterbeek. Hij doceerde modelleren en beeldhouwkunst aan de Academie van Sint-Joost-ten-Node. Callie maakte in 1920 het oorlogsgedenkteken voor Schiplaken. Het monument is gevestigd op de oude bestaande muur van de kerk van Heilige Familie aan de westerse kant. Sinds 1918 functioneert deze kant van de kerk als soldatenkerkhof. De kerk zelf dateert van 16 augustus 1899. In 1914 was de kerk vernield door de Duitsers om het gebruik van de kerktoeren als uitkijkpost te voorkomen. In 1920 heeft de architect Karel Toen de kerk gereconstrueerd in neogotische stijl.

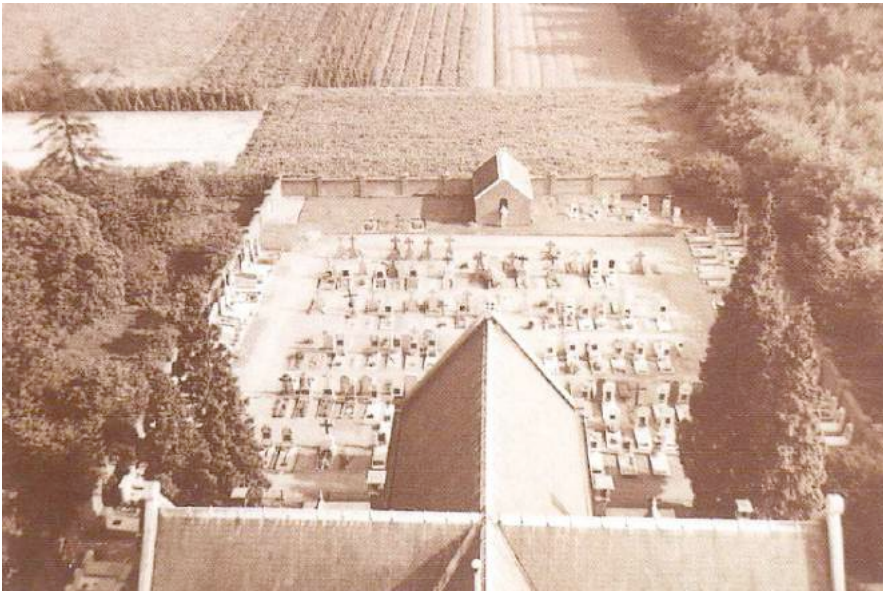
Figuur 04: bron – www.delcampe.net - postkaart

Het uitzicht van het monument is vandaag gewijzigd ten opzichte van het oorspronkelijke ontwerp uit 1920. De grafzerken waren omringd met een lage muur, beëindigd met een deksteen en met gecementeerde zijanten, vandaag vervangen dooreen plinthoge muur in breuksteen. De hoeken van de lage muur werden beëindigd met steunmassieven en een bronzen vaas. Deze zijn verdwenen en vervangen door buxusbollen. De oorspronkelijke tuinmuren hadden geen consoles voor de vrouwenfiguren, vandaag is er een console voorzien aan de linkse vrouwenfiguur met een gestileerd bladmotief en trigliefen. Vroeger was de verhoogde middenpartij versierd met een zwaard in een krans. In de huidige toestand zijn deze zwaarden verdwenen.

Verder werd het pseudoaltaar van de verhoogde middenpartij voorafgegaan door twee gecementeerde trappen, vandaag zijn twee trappen uitgevuld in breuksteen tot één opstapje van twee centimeter. Op de verhoogde middenpartij werd een deksteen geplaatst boven de oorspronkelijke geprofileerde deksteen. Vandaag werd er ook ruimte voorzien voor een vlaggenstok met de Belgische driekleur. Het kruis in half reliëf werd in de tussentijd reeds afgebroken.

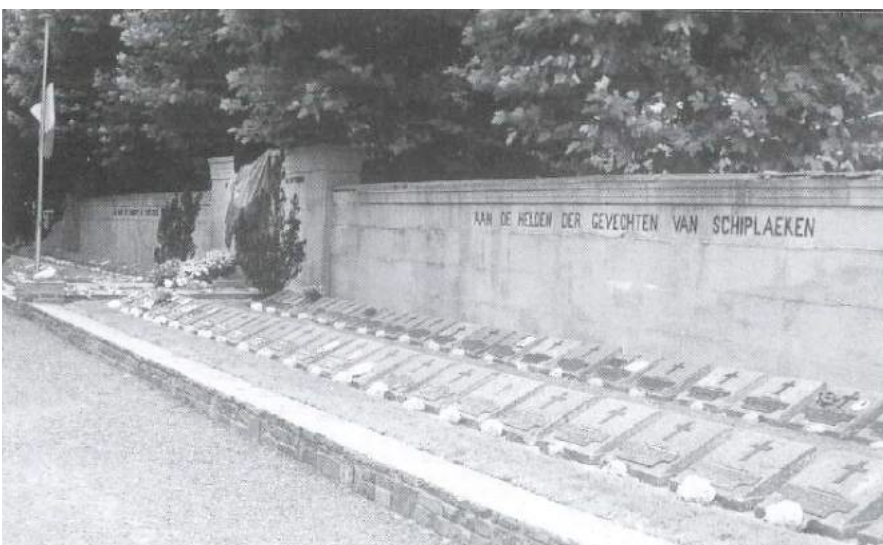
Figuur 05: bron – www.delcampe.net - postkaart

Figuur 06: bron - 100 Jaar Schiplaken: "Het verleden wordt geschiedenis" (monument 1920)

Figuur 07: bron - 100 Jaar Schiplaken: "Het verleden wordt geschiedenis"

Figuur 08: bron - 100 Jaar Schiplaken: "Het verleden wordt geschiedenis" (monument 1995)

Figuur 09: bron – eigen beeldmateriaal (monument 2015)

Figuur 10: bron – eigen beeldmateriaal (monument 2015)

INSTANDHOUDINGSWERKEN 2017

De bouwfysische toestand van het monument is op enkele maanden sterk achteruit gegaan. Zelfs in die mate dat het nemen van een aantal bewarende veiligheidsmaatregelen absoluut nodig is. Er wordt hier voornamelijk de focus gelegd op het weghalen en tijdelijk opbergen van losse muurfragmenten. Heden liggen de dekstenen los en is er risico op waterinfiltratie en bijgevolg scheurvorming. Het is daarom aangewezen om zo snel mogelijk een afkapping te voorzien zodat er geen water meer kan insijpelen. Ook zal dit de veiligheid waarborgen naar de school toe. De instandhoudingswerken worden zo aangepakt dat er geen gaten in het monument geboord zullen worden, wel zullen er platen met een L-profiel tegen de muur verankerd worden, dit om verdere degradatie van het monumnt tegen te gaan.

Figuur 11: bron – eigen beeldmateriaal (monument 2017)

Figuur 12: bron – eigen beeldmateriaal (monument 2017)

02.2.2_LANDSCHAPPELIJKE ELEMENTEN

Er zijn geen landschappelijke elementen gekoppeld aan het Oorlogsgedenkteken van Schiplaken.

02.2.3_ARCHEOLOGISCHE ELEMENTEN

Er zijn geen archeologische elementen gekoppeld aan het Oorlogsgedenkteken van Schiplaken.

INVENTARIS VAN DE ERFGOEDELEMENTEN - HUIDIGE TOESTAND

03.1 _ALGEMENE BESCHRIJVING/TYPERING EN RUIMTELIJKE CONTEXT

Het Oorlogsmonument is gesitueerd in de Bieststraat z/n in Boortmeerbeek. De voorzijde van het monument is geplaatst tegen de gemetselde kerkhofmuur. De muur werd bekleed met geprefabriceerde cementplaten, gemaakt uit een fijne natuursteenimitatiemortel met profilering. Deze constructie is bevestigd tegen het baksteenmetselwerk van de oude kerkhofmuur. Een deel van de muur werd verhoogd met een betonconstructie in blokken. De initieel in de massa rood gekleurde cementplaten en dekstenen werden later overschilderd.

De lange muurdelen zijn afgewerkt met cementplaten met een fronton en deksteen. Verder zijn aan de linker- en rechtereinden twee vrouwenfiguren in gegoten cement. Aan de linkerkant steunt de vrouwenfiguur op een console die later toegevoegd is.

De gemetselde muur aan de achterzijde van het soldatenkerkhof bestaat van voor 1920. De muur draagt het monument aan de voorzijde en is een klassiek opgebouwde kerkhofmuur met steunberen. De bovenzijde van de muur en de steunberen zijn afgewerkt met cementtegels.

Figuur 13: bron – www.geopunt.be – Het gebouw in zijn context met aanduiding van omgeving bebouwing op kleine schaal.

De grafzerken zijn gemaakt uit recente silexbetonstenen met een vlak metalen kruis en naamplaat. Achter elke grafsteen was vroeger een gietijzeren plakkaat voorzien. Vandaag zijn deze plakatten verdwenen. De omkadering van het grafperk waren vroeger in gecementeerde muur met deksteen die vandaag vervangen is door een afwerking met breuksteen.

De vlakken van het middendeel zijn vandaag in breuksteen afgewerkt, voorheen waren deze vlak afgewerkt met cementering. De oorspronkelijke geprofileerde deksteen op de verhoogde middenpartij is vervangen door een vlak model.

03.2_BESCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE ELEMENTEN VOOR BOUWKUNDIG ERFGOED

03.2.1_OPMETINGSPLANNEN VAN BESTAANDE TOESTAND

De opmetingsplannen van de bestaande toestand, in groot formaat zijn in **bijlage 08.6** terug te vinden.

In onderstaande uiteenzetting wordt de inventaris van het exterieur van het volledige Oorlogsmonument besproken. Dit is eveneens terug te vinden in **bijlage 08.7**.

GEVEL KERKHOFZIJDE

ALGEMEEN

- Metselwerk
- Bekleding
 - cementplaten met rood getinte natuursteenimitatie
 - gegoten cementen-dekstenen gelijkaardig gekleurd
 - scheuren en barsten
 - afgebroken stukken
 - openstaande voegen
 - verweerd schilderwerk in beige / gele tint
 - plaatselijk mosvorming

MUURDELEN LINKS & RECHTS

- Fronton
 - losgekomen
- Lettering
 - bevestigd met pinnen, deels verdwenen
- Beeldhouwwerk
 - in gegoten natuursteen imitatiemortel
 - rechter en linkerpilaster met geknielde vrouwenfiguur
 - met bronzen laurierkrans
 - linkerbeeldhouwwerk aangepast met uitlopend massief
 - mosvorming
 - barsten rond de hoofd van de rechtervrouwenfiguur, geheel losgekomen van de muur

MIDDENDEEL

- Bronzen beeldhouwwerk
 - zwart
- Kruis
 - halfreliëf, afgebroken
- Zwaard in krans
 - rechts en links van het beeldhouwwerk, tussen de lettering, verdwenen

MUURBEËINDIGING

- Deksteen
 - massief, gegoten
 - zwaar beschadigd
 - afgebroken

MIDDENDEEL - PSEUDO ALTAAR

ALGEMEEN

- Vlakke deel
 - in breuksteen, opgebouwd op de vroegere vloer
 - barstvorming in voeg tussen breuksteen
 - afgebrokkelde hoeken van het middenplatform
 - hoogteverschil in vergelijking met de oude foto's
- Psuedo-altaar
 - oorspronkelijke vloer, cementering op metselwerk, dezelfde als de muren
 - barstvorming
 - verweerd
 - mosvorming
- Plaats voor een vlaggenstok

GRAFPERK ALGEMEEN

- Grafzerken
 - in silexbetonstenen
 - vlak metalen kruis en naamplaat
 - achter elke grafsteen een gietijzeren plakkaat
- Omkadering van het grafperk
 - vroegere gecementeerde muur met deksteen afgebroken
 - afgedekt met breuksteen
 - vroegere deksteen verwijderd
 - hoeken deels afgebroken, kleine vierkante pijler met een bronzen vaas verwijderd
 - hoeken van de tuinmuur lopen uit op een kleine vierkante pijler in baksteen
- Omgeving
 - gras tussen de omkadering en de grafzerken
 - grind op het pad langs het grafperk
 - buxus in vierkante pijlers en aan de zijkanten van het middendeel

GEVELS SPEELPLAATSZIJDE ALGEMEEN

- Metselwerk
 - met steunberen
 - sterk verweerd voegwerk
 - plaatselijk afgebroken bakstenen
 - mosvorming op de cementering
 - opstijgend vocht
 - plaatselijke barsten
- Deksteen
 - cementtegels met bloemenmotief
 - verweerd
 - mosvorming
 - plaatselijk afgebroken, verdwenen
- Cementering
 - oorspronkelijke muur hoger getrokken door nieuw metselwerk
 - op het metselwerk cementering in imitatie natuursteen, halfsteens verband
 - gebarsten
 - komt op enkele plaatsen los
 - verweerd
 - mosvorming
 - deksteen vervangen door geprofileerde elders gerecupereerde cement tegels

MIDDENDEEL

- Cementering
 - mosvorming
 - verweerd
 - barstvorming
 - hersteld met vlakke cementering

In bijlage **08.8.** zijn de schadeplannen en bijhorend fotomateriaal terug te vinden.

EXTERIEUR

GEVELS

-Er wordt vooropgesteld om een materiaalwetenschappelijke onderzoek uit te voeren om de correcte kleur te achterhalen van de similisteen.

-Voor het herstelwerk uitgevoerd kan worden is het noodzakelijk om een stabiliteitsonderzoek uit te voeren. Er dienen stabiliteitswerken uitgevoerd te worden aan de kerkmuur.

-De betonvloer ter hoogte van het pseudo altaar vertoont barsten en scheurvorming.

-Er is ontbrekend baksteenmetselwerk in de muur aan de kerkzijde.

-De muur in contact met volle grond heeft zichtbaar vochtproblemen. Dit dient behandeld te worden.

-Het monument vertoont plaatselijk barsten in de cementering. De cementbepleistering dient afgekapte worden en aan de boven- en onderzijde van de bakstenenmuur hersteld te worden.

-De betonnen dekstenen liggen plaatselijk los. Het voegwerk van de dekstenen scheurt los en is op sommige plaatsen weggevallen. Het kitwerk van de dekstenen is plaatselijk verweerd of komt los.

-Momenteel is er aftekening van druipresten zichtbaar, afkomstig van de betonnen dekstenen op de muur. Het plaatsen van een zinken kraal kan dit in de toekomst verhelpen.

-De simili - gevelpanelen vertonen barsten en scheuren. Op heden zijn enkele panelen reeds losgekomen. Dit dient dringend vernieuwd te worden, de oorspronkelijke paneelverdeling moet hierbij zoveel mogelijk gerespecteerd worden.

-Plaatselijk vertoont het metselwerk scheurvorming, zowel aan de kerk- als schoolzijde.

-Het monument is vervuild ten gevolge van klimatologische invloeden en de stedelijke omgeving. (voegwerk, verwerking baksteenmetselwerk en similisteen,...). Een plaatselijke gevelreiniging voor het verwijderen van mos- en groenafzetting is hiervoor wenselijk.

-In de toekomst is het aangewezen om de muur aan de schoolzijde te behandelen tegen vochtinfiltratie. Wanneer er gekozen wordt voor een kalelaag, anders dan een cementering, blijft de onderliggende structuur van het baksteenmetselwerk nog in zicht.

-Een epoxy verankering dient voorzien te worden aan de zijde van de school. Heden is er veel zichtbare schade en scheurvorming.

-De graforamenten zijn heden in slechte staat. Beelden dienden gerestaureerd te worden.

-Het bronzen Maria beeld met soldaat is aan restauratiewerken toe, het beeld dient gedemonteerd en hersteld te worden.

BUITENAANLEG

-Heden stellen we vast dat er veel scheurvorming is in het monument. Dit is mogelijks een gevolg van de bomen aan de zijde van de school. Dit dient nagekeken te worden in functie van de stabiliteitsstudie. De bomen wordt alvast gesnoeid. Overige struiken en hagen worden verwijderd en/of gesnoeid.

03.3_BESCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE ELEMENTEN VOOR LANDSCHAPPELIJK ERFGOED

Er zijn geen landschappelijke elementen gekoppeld aan het Oorlogsmonument van Schiplaken.

03.4_BESCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE ELEMENTEN VOOR ARCHEOLOGISCH ERFGOED

Er zijn geen archeologische elementen gekoppeld aan het Oorlogsmonument van Schiplaken.

BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

De bescherming van het Oorlogsmonument wordt verantwoord door de onderlinge samenhang van enerzijds zowel de historische waarde en anderzijds de artistieke waarde van het monument.

De **historische waarde** wordt als volgt omschreven:

Het monument dateert van 1920. Het gedenkteken werd opgericht als eerbetoon aan de militairen en burgerslachtoffers, gesneuveld tijdens de Slag van Schiplaken in augustus en september 1914. Dit gedenkteken is anderzijds onlosmakelijk verbonden met de lokale en Belgische politieke geschiedenis, en bezit het aldus een belangrijke historische en documentaire waarde.

De **artistieke waarde** wordt als volgt omschreven:

Dit oorlogsgedenkteken is ontworpen door de Brusselse beeldhouwer Bernard Callie (1880-1954) in 1920. De typische stijl uit dit tijdperk wordt gekenmerkt door 90 sobere grafstenen, een langgerekte herinneringsmuur met twee witstenen vrouwenfiguren met lauwerenkrans en centraal geplaatst pseudoaltaar waarop een vrouw en een gesneuvelde heeft een belangrijke beeldwaarde. Dit symbool voor overwinning, vaderland en opoffering is een waar monument van de Belgische architecturale en politieke geschiedenis.

De **culturele waarde** wordt als volgt omschreven:

Het gedenkteken is van natuur een open monument. Het heeft geen economisch nut maar wordt elk jaar bezocht ter herdenking van de Slag van Schiplaken. Hiernaast ligt het monument ook op de Dijle-linie Fietsroute waardoor er heel het jaar bezoek is van geschiedenisliefhebbers, toeristen en fietsers. Het monument heeft hierdoor een culturele waarde.

De hoofddoelstelling is het **herstel van de erfgoedwaarden** van het Oorlogsmonument van Schiplaken. Dit houdt onder meer in:

- behoud van de historische beeldwaarde
- materiaalwetenschappelijk onderzoek
- restauratie - instandhoudingwerken

Behoud van de historische beeldwaarde

Het belangrijkste uitgangspunt bij het beheer van het monument is het behoud van de historische waarde van het gebouwde. De impact van de beheersmaatregelen op de historische waarde zal steeds geëvalueerd worden en dient tot een minimum herleid te worden. Om de oorspronkelijke uitstraling van het Oorlogsmonument te bewaren dienen de huidige waarde van het monument maximaal behouden te blijven. Voor de restauratiewerken van het monument zal tijdens een onderzoek in situ een materiaalwetenschappelijk onderzoek uitgevoerd worden. Uit de resultaten van het onderzoek kan later bepaald worden welke materialen gebruikt zijn om in het vooronderzoek de mogelijke restauratieopties beter te kunnen bepalen.

Materiaalwetenschappelijk onderzoek

Tijdens het onderzoek in situ zal er door een erkende firma een materiaaltechnisch onderzoek worden uitgevoerd. Hier wordt nagegaan hoe het monument opgebouwd is en welke materialen gebruikt werden. De verschillende lagen waaruit het monument is opgebouwd worden nader bepaald en de samenstelling van de materialen en afwerkingen zullen nagegaan worden door middel van laboratoriumonderzoek. Tot slot worden ook de losse elementen grondig onderzocht. Dit materiaalwetenschappelijk onderzoek vormt samen met de opmetingen en bevindingen van het ontwerpteam en het archiefonderzoek van het vooronderzoek een basis van waaruit het ontwerp kan worden opgemaakt.

Restauratie: dringende instandhoudingwerken

Door de stabiliteitsproblemen die het monument vertoont, dringen instandhoudingwerken zich op om niet alleen de veiligheid van de bezoekers te kunnen garanderen, maar ook dat van het gedenkteken zelf. Deze dringende werken zullen zo spoedig mogelijk worden uitgevoerd. Dit kan parallel met het onderzoek van de losse elementen gebeuren. Er wordt geopteerd om het bronzen beeld tijdelijk te verwijderen. Ook de losse panelen van de muur van het monument uit similisteen zullen verwijderd worden. De stabiliteit van de verzakte kerkmuur dient verzekerd te worden. Dit zal gebeuren aan de hand van tijdelijk stut- en schoringswerken. Indien nodig zullen delen van de muur tijdelijk verwijderd worden. Alle afbraakwerken in deze fase gebeuren met het oog op een reconstructie. Voorafgaandelijk zal een gedetailleerde fotografische survey worden opgemaakt en het bouw materiaal zal genummerd worden en in een beschermende omgeving bewaard worden tot aan de eigenlijke restauratie van het monument.

Restauratie

De restauratie van het monument bevat de herstelling van de panelen uit similisteen. De panelen die te zwaar beschadigd zijn en die niet meer bruikbaar zijn, zullen worden vervangen door nieuwe panelen. Hier zal het materiaaltechnisch onderzoek van pas komen om de nieuwe panelen identiek te reconstrueren aan de bestaande. De panelen die tijdens de instandhoudingwerken werden verwijderd, maar nog bruikbaar zijn, zullen worden herplaatst. De panelen worden met behulp van zachte en milieuvriendelijke methodes gereinigd. De kerkmuur uit baksteen metselwerk zal definitief gestabiliseerd worden. De methode hiervoor dient bepaald te worden uit de resultaten van het materiaaltechnisch onderzoek. Hierover kan momenteel nog geen uitsluitel gegeven worden. De gestabiliseerde muur wordt, indien nodig, afgebroken en heropgemetseld. Dit is ook van toepassing voor de elementen die tijdens de eerste fase werden verwijderd. Bij het hermetzelen wordt de aandacht gelegd op het beperken van het opstijgend vocht in het metselwerk evenals het vermijden van indringen van regenwater van bovenaf. Dekstenen of afwaterende betegeling dienen over de gehele lengte van de muur terug geplaatst te worden zodat regenwater door gravitatie van de muur loopt en er niet de tijd krijgt om in de muur te dringen. Het afgewerkte geheel wordt gereinigd met zachte en milieuvriendelijke methodes. Ook het voegwerk wordt hersteld. De verschillende ornamenten zoals de beelden, belettering en de grafstenen zullen indien nodig gestabiliseerd/verankerd worden. Nadien worden ze hersteld en gereinigd.

De volledige reiniging van het monument betekend ook dat alle begroeiing door schimmels, mossen en andere vegetatie verwijderd zal zijn. Om te vermijden dat vegetatie het monument terug gaat aantasten, zal het geheel behandeld worden met een verharder.

Naast het monument, de vloeren en het pseudoaltaar gaan ook onder herstellingswerken. De huidige gebroken steen wordt verwijderd en vervangen door de oorspronkelijke afwerking. Deze afwerking is in hetzelfde materiaal als de pseudoaltaar. Hiermee worden de hoogtes van deze vloeren eveneens hersteld tot hun oorspronkelijke stand. De omkadering van het monument gaat ook onder dezelfde behandeling om terug een geheel te kunnen creëren van het oorlogsgedenkteken.

De nevendoelstellingen bevatten beheeropties die nodig zijn om het onroerend erfgoed te valoriseren of in regel te stellen met andere beleidsdoelstellingen of regelgevingen.

De nevendoelstellingen zijn:

- publieke toegankelijkheid en veiligheid
- beperken van de degradatie zonder de erfgoedwaarden en -elementen aan te tasten

Publieke toegankelijkheid en veiligheid

De publieke toegankelijkheid en leesbaarheid van het monument is van belang. Het oorlogsmonument van Schiplaken is momenteel in vrij slechte bouwkundige staat. Er dienen maatregelen ingezet te worden op het veilig bezichtigen van het monument en het betreden van de site.

Erfgoedwaarde

Het behoudt van de relevantie van het gedenkteken voor de bezoekers, ondermeer door het monument en zijn omgeving als een onderdeel te houden van de Dijlelinie Fietsroute.

Het regelmatig organiseren van activiteiten rond het monument zal de locatie herwaarderen.

OPSOMMING EN VERANTWOORDING VAN DE BEHEERSMAATREGELEN

06.0_INLEIDING

Algemene afspraken:

- De inhoud van het beheersplan kadert binnen de huidige vigerende regelgevingen en is er ondergeschikt aan.
- Beheersmaatregelen kunnen ook zonder erfgoedpremie worden uitgevoerd.
- De onderhoudsplicht is steeds van toepassing (Onroerenderfgoeddecreet).

De opgelijste werken zijn bedoeld als ondersteuning bij de opmaak van een restauratiedossier, indien noodzakelijk zal de lijst verder verfijnd en aangevuld moeten worden bij de opmaak van de concrete dossiers.

06.1_INSTANDHOUDINGSWERKEN

Onder instandhoudings- of onderhoudswerken worden werken verstaan die het gebruik van het monument voor de toekomst ongewijzigd veilig stellen door het bijwerken, herstellen of vervangen van geërodeerde of versleten materialen of onderdelen.

In afwachting van de goedkeuring van het restauratiedossier worden de nodige instandhoudingwerken uitgevoerd, omwille van veiligheid en om verdere gevolgschade aan het gebouw te beperken. Het monument wordt minimaal op maandelijkse basis gecontroleerd. Volgende instandhoudingwerken worden voorzien:

EXTERIEUR MONUMENT					
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Betoelaagbaar *	Forfaitair verrekend
Losse muurplaten dienen verankerd te worden.	X			X	
Dekstenen liggen los of ontbreken, dit dient afgedekt te worden naar waterinfiltratie, verdere scheurvorming en veiligheid toe.	X			X	

* cf. art 10.2.1 OE-decreet 2012, een premie wordt verleend "binnen de perken van de begroting" en volgens beleidsafspraken

06.2_EENMALIGE MAATREGELEN

Om het herstel van de erfgoedwaarden van het districtshuis te realiseren, zal een restauratiedossier worden opgesteld. In dit restauratiedossier worden de concrete verwezenlijking van de nevendoelestellingen mee opgenomen.

De hieronder omschreven beheersmaatregelen zijn dan ook eenmalig. Voor de restauratieve ingrepen kan de eigenaar een aanvraag indienen voor een erfgoedpremie.

EXTERIEUR MONUMENT					
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Betoelaagbaar *	Forfaitair verrekend
Materiaalwetenschappelijk onderzoek	X			X	
Stabiliteitswerken kerkmuur	X			X	
Afbraak betonconstructie, ter plaatse gestort muurtje onder betonnen deksteen	X			X	
Nieuwe betonvloer thv pseudo altaar	X			X	
Restauratie en invulmetselwerk vernieuwen muur kerkzijde	X			X	
Muur injecteren tegen vocht	X			X	
Cementbepoetsing afkappen en deze vernieuwen aan de onder- en bovenzijde van de bakstenen muur	X			X	
Betonnen muurdekstenen wegnemen, onderliggend metselwerk herstellen (vocht en vorst), dekstenen worden vernieuwd.	X			X	
Opkitten van de dekstenen	X			X	
Zinken kraal onder de betonnen dekstenen bevestigen om toekomstige streepvorming te voorkomen	X			X	
Simili-gevelpanelen aan de kerkzijde worden volledig vernieuwd, oorspronkelijke paneelverdeling wordt zoveel mogelijk gerespecteerd	X			X	
Voegwerk is uitgesleten, zowel bij bakstenen als natuursteen elementen, het voegwerk dient hersteld te worden	X			X	
Ontbrekende bakstenen te vernieuwen	X			X	
Scheuren in het metselwerk dienen hersteld te worden, zowel school- als kerkzijde	X			X	
Gevelreiniging gedenkmuur	X			X	
Kaleien op baksteenmetselwerk zijde school tegen vochtinfiltratie.	X			X	
Epoxy verankering van barsten	X			X	
Restauratie van graformamenten	X			X	
Restauratie bronzen beeldhouwwerk	X			X	

* cf. art 10.2.1 OE-decreet 2012, een premie wordt verleend "binnen de perken van de begroting" en volgens beleidsafspraken

EXTERIEUR BUITENAANLEG					
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Betoelaagbaar *	Forfaitair verrekend
Opruimen beplanting (struiken & bomen)	X		X		

* cf. art 10.2.1 OE-decreet 2012, een premie wordt verleend "binnen de perken van de begroting" en volgens beleidsafspraken

06.3_WEDERKERENDE MAATREGELEN

Na de restauratie en aan de hand van het as-built dossier zal een onderhoudshandboek met concrete richtlijnen opgemaakt worden. Dit handboek is een leidraad voor de eigenaar om de gerestaureerde erfgoedwaarden goed te onderhouden zodat deze niet verloren gaan. Er zal duidelijk vermeld worden welke taken door de gebruiker worden uitgevoerd.

De onderhoudsstrategie zal inzetten op preventief en planmatig onderhoud, om het risico op schade te beperken.

Het nazicht van de daken en goten dient minstens één maal per jaar uitgevoerd te worden. Om gevolgschade te vermijden dient alle schilderwerk van hout en metaal regelmatig hernomen te worden. Indicatief wordt een periode van 10 jaar vooropgesteld.

EXTERIEUR MONUMENT					
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Betoelaagbaar *	Forfaitair verrekend
Reinigen grafplaats		2x / jaar			
Reinigen monument		2x / jaar			
Controle uitgevoerd door technische dienst gemeente		1x / jaar			
Inspectie monumentenwacht		3-jaarlijks			

* cf. art 10.2.1 OE-decreet 2012, een premie wordt verleend "binnen de perken van de begroting" en volgens beleidsafspraken

EXTERIEUR BUITENAANLEG					
Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Betoelaagbaar *	Forfaitair verrekend
Bomen snoeien		1x / jaar			
Hagen snoeien		2x / jaar			

* cf. art 10.2.1 OE-decreet 2012, een premie wordt verleend "binnen de perken van de begroting" en volgens beleidsafspraken

VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE

Inleiding

De werkzaamheden kunnen best jaarlijks opgevolgd en geëvalueerd worden via een jaarlijkse rapportering. En indien de werken beëindigd zijn best binnen de zes maanden een rapportering maken. En verder nadat alles terug in goede staat is zal een vijfjaarlijkse rapportering voldoende zijn.

Tijdens de opvolging zal er een voortgangsrapport opgemaakt worden van het verloop van de werkzaamheden met de datum, aard en plaats er in vermeld net als het eventuele fotomateriaal. Dit verslag wordt opgemaakt door de opdrachtgever namelijk de gemeente Boortmeerbeek stelt een verantwoordelijke aan.

1. Restauratie / eenmalige maatregelen

Na de goedkeuring van het beheersplan, waarin de eenmalige maatregelen zijn opgenomen, wordt een dossier opgemaakt voor de eenmalige maatregelen.

Tijdens de werken wordt een erfgoedconsulent wekelijks uitgenodigd op het werfoverleg. Na het werfoverleg wordt steeds een verslag opgemaakt van het verloop van de werkzaamheden met vermelding van aard, plaats, datum, resultaat, incl. fotomateriaal. Dit verslag wordt opgemaakt door de architectprojectleider van de afdeling Bouwprojecten van de stad.

Na het beëindigen van de werken, tijdens de voorlopige oplevering, wordt het as-built dossier en het onderhoudshandboek overhandigd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. In het as-built dossier zijn volgende elementen opgenomen:

- fotoreportage (voor, tijdens en na de werken)
- werfverslagen, pv van oplevering en nota over verloop van de werken
- coördinaten van de uitvoerders en ontwerpers
- verslagen met de resultaten van de (voor)onderzoeken
- technische fiches van de gebruikte materialen
- onderhoudsrichtlijnen m.b.t. de gebruikte materialen
- as-built plannen en attesten

2. Onderhoud / terugkerende maatregelen

De verdere evaluatie van het onderhoud van het monument zal op 5 jaarlijkse basis gebeuren. Ter voorbereiding van deze evaluatie zal de gemeente Boortmeerbeek aan Monumentenwacht vragen een inspectierapport op te stellen. De gemeente Boortmeerbeek maakt het verslag van het plaatsbezoek op. Dit verslag wordt aangevuld met een fotoreportage, en omvat de evaluatie van de beheersdoelstellingen. Deze evaluatie zal overgemaakt worden aan het agentschap onroerend erfgoed.

Volgende evaluatiemomenten worden voorzien:

- Evaluatie na restauratiewerkzaamheden (2018)
- Eerste evaluatie beheer (2023)
- Tweede evaluatie beheer (2028)
- Derde evaluatie beheer (2033)
- Vierde evaluatie beheer (2038)

Bijlagen	Niet van toepassing (en dus niet bijgevoegd)	Bijgevoegd (nummering!)
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)		08.1
Lijst van premiegerechtigde werken		08.2
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	X	
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	X	
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	X	
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	X	
Lijst van cultuurgoederen die in aanmerking komen voor een premie		08.3
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren	X	
Vaststellingsbesluit Bouwkundig erfgoed		08.4
Beschermingsbesluit Monument		08.5
Opmetingsplannen toestand 2016		08.6
Inventaris exterieurelementen		08.7
Inventaris historisch interieur	X	
Schadeplannen en fotomateriaal		08.8
Herstellingswerken 1978		08.9
Originele plannen/blauwdruk 1920		08.10

Figuur 01: bron - www.bingmaps.be

Figuur 02: bron - www.cadgis.be

Figuur 03: bron - inventaris.onroerenderfgoed.be

Foto 001: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 002: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 003: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 004: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 005: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 006: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 007: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 008: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 009: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 010: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 011: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Foto 012: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Figuur 04: bron - delcampe.net –postkaart

Figuur 05: bron - delcampe.net –postkaart

Figuur 06: bron - Dodion, M., Op de Beeck, V., Selleslach, A. & Van de Cruys, C. (1997). *100 Jaar Schiplaken: Het verleden wordt geschiedenis*. (1^e druk). Schiplaken: Vital Op de Beeck.;p.59

Figuur 07: bron - Dodion, M., Op de Beeck, V., Selleslach, A. & Van de Cruys, C. (1997). *100 Jaar Schiplaken: Het verleden wordt geschiedenis*. (1^e druk). Schiplaken: Vital Op de Beeck.;p.54

Figuur 08: bron - Dodion, M., Op de Beeck, V., Selleslach, A. & Van de Cruys, C. (1997). *100 Jaar Schiplaken: Het verleden wordt geschiedenis*. (1^e druk). Schiplaken: Vital Op de Beeck.;p.60

Figuur 09: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Figuur 10: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Figuur 11: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Figuur 12: bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

Figuur 13: bron – www.geopunt.be

Foto's in SCHADEPLAN : bron - beeldmateriaal architectenbureau Vanhecke & Suls bvba

08.11.2_LITERATUUR

08.11.2.1_INTERNET

Oorlogsmonument van Schiplaken. Luchtfoto,
<http://www.bingmaps.be>, geraadpleegd op 20/09/2017.

Oorlogsmonument van Schiplaken. Kadasterplan,
<http://www.cadgis.be>, geraadpleegd op 20/09/2017.

Oorlogsmonument van Schiplaken. Aanduiding bouwkundig erfgoed,
<http://inventaris.onroerenderfgoed.be>, geraadpleegd op 24/09/2017.

Oorlogsmonument van Schiplaken, Agentschap Onroerend Erfgoed 2016, Oorlogsmonument van Schiplaken,
Inventaris Onroerend Erfgoed
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/214987>, geraadpleegd op 25/09/2017

Oorlogsmonument van Schiplaken, Bijlage 08.5_Beschermingsbesluit monument
<http://inventaris.onroerenderfgoed.be>, geraadpleegd op 25/09/2017.

08.11.2.1_BOEKEN/ARCHIEF

Dodion, M., Op de Beeck, V., Selleslach, A. & Van de Cruys, C. (1997). *100 Jaar Schiplaken: Het verleden wordt geschiedenis*. (1^e druk). Schiplaken: Vital Op de Beeck.

Oorlogsgedenkteken Schiplaken. Bijlage 8.3 Documenten herstelling 1978,
Instituut voor Veteranen - Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en oorlogsslachtoffers

Oorlogsgedenkteken Schiplaken Bijlage 8.4 Blauwdruk Ontwerp 1920,
Instituut voor Veteranen - Nationaal Instituut voor Oorlogsinvaliden, Oud-strijders en oorlogsslachtoffers